

עודכן ב- 07/01/2008 05:00

ומה עם הגנים התלויים בבבל?

אוניברסיטה נועדה בראש ובראשונה להיות מוסד לרכישת ידע לשם ידע. אי אפשר למדוד הכל בכלים של כלכלת שוק

מאת אריה נדלר

מצד אחד עומד לו משרד האוצר, המציג עצמו כמי שיודע כיצד צריכה להיראות אוניברסיטת מחקר, ומנגד עומדים העובדים - הנדמים במקרה הטוב כערב רב של תמימים שאינם מבינים ובמקרה הרע כחבורה מופקרת הבאה לשדוד את הקופה הציבורית. העמדה היהירה של פקידי האוצר ביחס לשביתת המרצים ניבטת בעת האחרונה מכל עבר.

האוצר דורש שינויים מבניים באוניברסיטאות לפני שיתרצה לדרישות המרצים. בפני עמדה כזאת עמדו גם המורים לפני כמה שבועות, כשדרשו מהם להתכופף וליישם את הרפורמה במערכת החינוך. אך מה לו לאיש האוצר בהבנתה של תרבות אקדמית שנבנתה במשך שנים רבות? היהירות הזאת המנהלת את חיינו בנויה על מודל חברתי שבמרכזו חברה שהסירה מעל עצמה אחריות. בחברה הישראלית המפריטה עצמה לדעת, החלש מושלך לצדי הדרך לחסדי הפילנטרופ המזדמן, מערכות בית ספריות פרטיות פורחות ליד מערכת חינוך ממלכתית קורסת והרפואה ציבורית הפכה לאח המגודל העני והמפגר של הרפואה הפרטית.

כך גם לגבי האקדמיה הישראלית. זו שהיתה פאר היצירה של החברה הישראלית הפכה לשק החבטות של פקידי האוצר. קוצצו 800 תקנים, נוספו אלפי סטודנטים - ולמי אכפת. הדין האקדמי באוניברסיטאות הוחנק על ידי השינויים המבניים בעקבות יישום מסקנות ועדת מלץ. אך לא היתה ברירה - אחרת אין תקציבים. מחקר אקדמי חופשי בתחומיו השונים הוא ערך חברתי-תרבותי, לא כלכלי.

בשבועות האחרונים כותבים השוחרים את טובת האוניברסיטאות על תרומתן למשק ולכלכלה. הגדיל לעשות בעניין זה הד"ר שלמה קליש.

במאמרו ב"TheMarker" ("הפתרון למערכת ההשכלה הגבוהה: המודל האמריקאי", 28.11) דיבר על אימוץ מודל אוניברסיטאות כמו הרווארד וסטנפורד כמזור לחוליי האקדמיה הישראלית. הוא שאל שם "ומה לגבי התחומים האזוטריים כמו הגנים התלויים בבבל?" ומיד הוסיף וענה, "אלה בוודאי ימצאו תורמים שהתחום יקר ללבם". וכאן נעוץ חוסר ההבנה לגבי מהותה של מערכת אקדמית ציבורית; מה אם לא ימצאו תורמים לענייני הגנים התלויים? תחום מחקר זה ייעלם מהאוניברסיטה? אני כמעט שומע את כוהני הפרטה משיבים: "אין שוק - אין צורך".

אבל אוניברסיטה נועדה בדיוק לעניין זה. בנוסף להכשרת רופאים ומהנדסים, אוניברסיטה היא בראש ובראשונה מוסד חברתי שבו צריך להתקיים חיפוש ידע לשם ידע על ידי אלה המוכשרים ביותר לעשות כן. בדיוק כפי שתיאטרון ומוזיאון אינם אמצעי למטרה כזו או אחרת - כך גם אוניברסיטה. דגל הלימוד כתכלית היה מקור גאווה וכוח בעם היהודי במשך אלפי שנים, אך היום גוללנו את הדגל הזה לקרן זווית ופרשנו דגל אחר - כשמן לגלגלי מנוע הכלכלה החופשית.

לפני שיתייגו אותי כמי שרגליו אינן נוגעות בקרקע המציאות, אוסיף שללא מחקר חופשי ומצוין על הגנים התלויים אין מחקר מצוין שסופו פריצת דרך בתחומי המחשוב או הרפואה. הא בהא תליא. מחקר חופשי לשם הוספת ידע הוא ערך, לא אמצעי. זהו הערך המרכזי המתנוסס על דגלה של אוניברסיטת מחקר ראויה. המשבר הנוכחי במערכת ההשכלה הגבוהה אינו כלכלי. זהו דיון ערכי. בעניינים הערכיים צריכים לעסוק אנשי מדינה. אולם כבר שנים שהשרים שותקים נוכח קריסת האוניברסיטה הציבורית והם שותקים גם עכשיו.